

”Lapsen etu on aina se
ensisijainen, mitä me
mietitään.”

Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen
Hämeenlinnan vankilan tutkintavankeuden
perheosastolla

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi amk
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Niina Kankainen
Elisa Kaunismäki

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma

KANKAINEN, NIINA & KAUNISMÄKI, ELISA:

"Lapsen etu on aina se ensisijainen, mitä me mietitään."
Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen Hämeenlinnan vankilan
tutkintavankeuden perheosastolla

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 43 sivua, 2
liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme aiheena oli lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen Hämeenlinnan vankilan tutkintavankeuden perheosastolla. Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuoda näkyväksi lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen vankilan arjessa ja tutkia, kuinka sitä toteutetaan tutkintavankeuden perheosastolla. Tavoitteena oli myös tuoda näkyväksi perheosaston työntekijöiden yhteisiä näkemyksiä siitä, miten lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan perheosastolla. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada perheosaston työntekijät huomioimaan lapsen etua entisestään.

Toimeksiantajamme oli Kanta-Hämeen perhetyö ry, joka ylläpitää Hämeenlinnan tutkintavankeuden perheosastoa. Perheosasto on lastensuojeluyksikkö, jonka perustehtävänä on tukea ja turvata lapsen tarpeita vastaava kasvu ja kehitys sekä tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vanhemman vankeuden aikana. Rajasimme lapsen kasvun ja kehityksen käsittelemisen kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen, sillä tutkintavankeuteen sijoitetun lapsen tulee olla sijoittamishetkellä alle kaksivuotias, ja hän voi olla korkeintaan kolmevuotiaaksi asti sijoitettuna.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena haastattelemalla viittä perheosaston työntekijää. Tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastattelun teemat olivat lapsen arki perheosastolla, lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan sekä vanhemman tukeminen lapsen kasvatuksessa. Tuloksista voidaan päätellä, että lapsen kasvua ja kehitystä on turvaamassa moni asia. Perheosastolla toimitaan lapsen rytmien mukaan ja lapsi yksilöllisesti huomioiden. Lapsen edun toteutumista arvioidaan koko osastojakson ajan, ja lastensuojeluun ollaan yhteydessä, jos huolta herää. Myös vanhemman tukeminen on tärkeää, jotta hän jaksaa vastata lapsensa tarpeisiin.

Asiasanat: lapsi vankilassa, lastensuojelu, kasvu, kehitys, tukeminen

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KANKAINEN, NIINA & KAUNISMÄKI ELISA:

"The interests of the child will always be the priority of what we think."
The child's growth and development orientation in Hämeenlinna's Prison
of pre-trial detention

Bachelor's Thesis in Social pedagogy for work with children and young
people, 43 pages, 2 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The subject of this thesis was the child's growth and development orientation in Hämeenlinna's Prison for pre-trial detention. The aim of our study was to bring visible in everyday life child's growth and development to support the prison and explore how it is carried out in pre-trial detention ward. The aim was also to bring the common views to the family department employees on how a child's growth and development are taken into account to support the family unit. The purpose of this study was to get the family department employees take into account the child's interests even better.

Our thesis was commissioned by the Kanta-Häme Family Work Association, which maintains the family department Hämeenlinna's pre-trial detention. Family Department child protection unit's basic task is to support and secure the corresponding needs of the child's growth and development, and to support the interaction between child and parent during the parent's imprisonment. Our thesis was limited to a child's growth and development processing of the first three years of age, because the invested custody of the child must be less than two years old when the child is placed and he can be placed for up to three years.

The thesis was carried out as a qualitative research by interviewing five family department employees. The research method was a theme interview. The themes of the interview were the child's everyday family department, the role of the child welfare placement of the child in prison, and supporting parent's upbringing. From the results, it can be concluded that the child's growth and development secures a lot of things. The work in the family department is done according to the child's rhythms and child's individuality. Assessment of the child's interest is made throughout the department period, and the Child Welfare organization will be contacted if concern arises. Supporting mothers is also important, so that they can respond to the needs of their children.

Key words: child in prison, child welfare, growth, development, support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SUOMEN RANGAISTUSJÄRJESTELMÄ	3
2.1	Rikosprosessin kulku	3
2.2	Yhdyskuntaseuraamukset	4
2.3	Vankeusrangaistus	4
2.4	Tutkintavankeus	5
2.5	Vangit Suomessa	6
3	LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKEMINEN	8
3.1	Lapsen kasvu ja kehitys	8
3.2	Kasvun ja kehityksen haasteet	9
3.3	Lapsen etu ja oikeudet	10
4	LAPSI VANHEMMAN KANSSA VANKILASSA	12
4.1	Vankilan perheosasto	12
4.2	Tuki ja kontrolli vankeusaikana	14
4.3	Lapsen sijoittaminen vankilan perheosastolle	16
4.4	Lastensuojelun rooli vankilan perhetyössä	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1	Tavoite, tarkoitus ja tiedonhaun kuvaus	20
5.2	Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	21
5.3	Haastattelujen toteutus	22
5.4	Aineiston analysointi	23
6	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	25
6.1	Lapsen arki vankilan perheosastolla	25
6.2	Lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan	27
6.3	Vanhemman tukeminen ja ohjaaminen lapsen kasvatuksessa	30
7	POHDINTAA JA KEHITTÄMISKOHTEITA	34
7.1	Johtopäätökset	34
7.2	Luotettavuus ja eettisyys	35
7.3	Pohdinta	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen Hämeenlinnan vankilan tutkintavankeuden perheosastolla. Aiheemme on ajankohtainen, sillä Suomeen ensimmäinen vankilan perheosasto on perustettu 2010. Vankilan perheosasto on lastensuojeluyksikkö, jossa vanhempi voi suorittaa vankeusrangaistustaan alle kolmevuotiaan lapsensa kanssa. Suomessa on kaksi vankilan perheosastoa: Vanajan sekä Hämeenlinnan vankiloissa. Ennen vuotta 2010 Suomessa oli kaksi äiti-lapsi-osastoa, jotka sijoituivat myös Hämeenlinnan ja Vanajan vankiloihin (Enroos 2015, 40). Vuosittain osastolla on kaikkiaan 20-40 lasta, joista muutama syntyy äidin vankeusrangaistuksen aikana (Wikgren 2011).

Vankien lapset voidaan jakaa kahteen ryhmään: lapsiin jotka ovat vankilan ulkopuolella vanhemman suorittaessa tuomiotaan, ja lapsiin, jotka ovat vanhemman mukana vankilassa (Enroos 2015, 37). Me tutkimme opinnäytetyössämme nimenomaan vankilaan sijoitetun lapsen kasvun ja kehityksen tukemista. Vankila kasvuympäristönä on normaalista poikkeava ja mielenkiintoinen ympäristö tutkittavaksi juuri lapsen näkökulmasta.

Karkeasti voidaan ajatella, ettei vankila ole se paras paikka pienelle lapselle. Esimerkiksi Norjassa lapsen sijoittaminen vankilaan ei ole edes mahdollista, kun taas muissa pohjoismaissa on (Vierula 2008, 12-13). Toisaalta, onko lapsen erottaminen vanhemmasta lapsen kannalta hyvä ratkaisu?

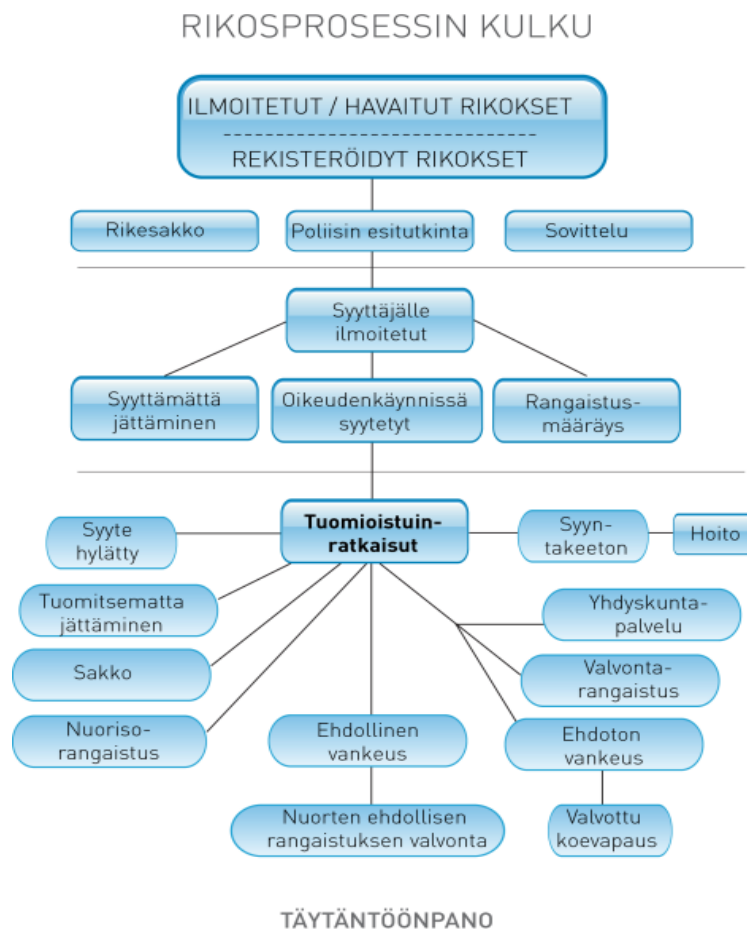
Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, ja se on tehty haastattelemalla perheosaston työntekijöitä. Opinnäytetyön aihe muodostui molempien mielenkiinnosta ajankohtaiseen aiheeseen vankilan perhetyöstä. Se oli meille opinnäytetyön tekijöille aiheena vieras, jota halusimme tutkia enemmän. Näkökulmaksi lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen muodostui luontevasti meidän opiskellessamme sosiaalipedagogista lapsi- ja nuorisotyötä. Tuomme opinnäytetyössä esille lapsen edun näkökulmaa, ja selvitämme haastattelujen avulla perheosaston työntekijöiden yhteisiä

näkemyksiä siitä, mitkä asiat tukevat lapsen kasvua ja kehitystä.

2 SUOMEN RANGAISTUSJÄRJESTELMÄ

2.1 Rikosprosessin kulku

Rikosseuraamuslaitos on noin 2500 työntekijän organisaatio, joka huolehtii tutkintavankeuden, vankeusrangaistusten sekä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (Rikosseuraamuslaitos 2016a). Rikosseuraamuslaitos jakautuu rikosseuraamusalueisiin, joilla on arviointikeskus ja vankiloita. Täytäntöönpanoyksikkö puolestaan vastaa tuomioiden täytäntöönpanosta. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja, Vartia 2015, 108.) Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää sekä myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymisen katkaisemiseen (Rikosseuraamuslaitos 2017).

Kuvio 1: Tuomion täytäntöönpano (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Rikosseuraamuslaitoksen (2014) täytäntöönpanojärjestelmää on havainnointu yllä olevan kuvion mukaisesti (Kuvio 1). Tuomioistuimien antamat tuomiot tallennetaan tuomiolauselmajärjestelmään, josta vankeusrangaistukset ja yhdyskuntaseuraamukset (yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus) tulevat Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudelliseen yksikköön. Kun oikeudellinen yksikkö on todennut tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi, se lähettää täytäntöönpanomääräyksen tuomitun asuinpaikan ulosottomiehelle tai nuorisorangaistuksen kohdalla Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimistoon. Valvontaan määrätystä nuoresta ilmoitetaan yhdyskuntaseuraamustoimistoon, joka järjestää valvonnan.

2.2 Yhdyskuntaseuraamukset

Suomessa on käytössä kolme yhdyskuntaseuraamusten ryhmää. Ensimmäiseen ryhmään kuuluu yhdyskuntaseuraamukset, joilla tarkoitetaan yhdyskuntapalvelua ja valvontarangaistusta, joista valvontarangaistus on ankarampi rangaistushierarkiassa. Toiseen ryhmään kuuluvat nuorille suunnatut seuraamukset, eli nuorten ehdollisen vankeuden valvonta sekä nuorisorangaistus. Nuorisorangaistusta käytetään vain silloin, kun rikos on tehty alle 18-vuotiaana. Kolmanteen yhdyskuntaseuraamusryhmään kuuluu ehdottoman vankeuden loppuajaksi sijoittuvat valvottu koevapaus ja ehdonalaisten vapauden valvonta. Kun koevapautta käytetään, tehdään se ennen ehdonalaisten vapauttamista. Ehdonalaisten vapauden valvonnassa oleva henkilö on suorittanut säännönmukaisen ajan ehdottomasta vankeusrangaistuksestaan vankilassa ja vapautunut sieltä. Tästä johtuen ehdonalaisten vapauden suorittavalla henkilöllä on lievemmat rajoitukset kuin valvotussa koevapaudessa olevan. (Hartoneva ym. 2015, 15.)

2.3 Vankeusrangaistus

Vankeuslain (767/2005, 2§) mukaan lain tarkoituksena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin

elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Tätä lakia sovelletaan ehdottoman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen eli vankeuden täytäntöönpanoon (Vankeuslaki 767/2005, 1§). Vankeuslakia säädettäessä ja sitä uudistettaessa on korostunut kaksi Rikosseuraamuslaitoksen tehtävää: velvollisuus huolehtia yhteiskunnan, henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta sekä toimia vangin kanssa niin, että valmiudet elää ilman rikoksetonta elämää paranevat (Vankeuslaki 767/2005, 3§).

Vankeusrangaistustuomio on joko määräaikainen tai elinkautinen. Määräaikainen rangaistus on kestoaltaan vähintään neljätoista päivää ja enintään kaksitoista vuotta. Elinkautisen rangaistuksen kesto voi olla korkeintaan viisitoista vuotta. Jos tuomio jää alle kahden vuoden, tuomio voidaan antaa ehdollisena. Tämä kuitenkin edellyttää vangilta lainkuuliaisuutta sekä kykyä sitoutua ehdonalaisvankeuden sisältöön. (Mäkelä, 2014. 9.) Rikosseuraamuslaitoksella on 26 vankilaa. Tuomio suoritetaan joko suljetussa vankilassa tai avolaitoksessa. Suljettuja vankiloita Suomessa on 15 ja avovankiloita puolestaan 11. Avovankilaan sijoitetaan vanki silloin, kun hänen katsotaan sopeutuvan vapaampiin oloihin kuin suljetussa vankilassa. Vanki sijoitetaan suljettuun vankilaan, jos on syytä epäillä, ettei häntä ole turvallista sijoittaa avovankilaan. (Rikosseuraamuslaitos 2013a.)

2.4 Tutkintavankeus

Tutkintavankeus on rikosprosessuaalinen pakkokeino, jota voidaan käyttää pakkokeinolaissa (806/2011) mainituin edellytyksin rikosprosessin ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseen. Pakkokeinolakia käytetään, jos sen käyttöä voidaan pitää tarpeellisena ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäilylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. (Pakkokeinolaki 806/2011, 2§.)

Laki tutkintavankeudesta (768/2005, 2 §) määrittelee, että rikoksesta vangittu henkilö on tutkintavanki siihen saakka, kunnes kärjääoikeuden tuomio tulee voimaan tai hovioikeuden tuomio annetaan, ja vankila on antanut siitä tiedon tutkintavangille. Tutkintavangin ja vankeusvangin oikeusasema on osittain erilainen, sillä heidän oikeutensa ja velvollisuutensa eroavat toisistaan. Tutkintavankien erityisasema on varsin hyvin turvattu lainsäädännössä, sillä heillä on muun muassa oikeus omassa yhden hengen sellissä asumiseen, oikeus omien vaatteiden käyttöön, vapaaehtoiseen työntekoon, oikeus itse valittuun oikeusavustajaan, oikeus tavata läheisiä sekä oikeus lehtien ja kirjallisuuden hankkimiseen. Tutkintavankeja säilytetään sekä vankiloissa että poliisin säilytystiloissa. (Hartoneva ym. 2015, 294-295.)

2.5 Vangit Suomessa

Vankien päivittäinen keskimäärä on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana koko ajan. Vuonna 2015 vankeja oli keskimäärin 3 068, mikä oli 19 prosenttia vähemmän kuin kymmenen vuotta aikaisemmin.

Ulkomaalaisten vankien määrä on puolestaan kymmenessä vuodessa kasvanut yli puolella (56 %), ja heidän osuutensa kaikista vangeista on noussut 16 prosenttiin. Vuonna 2015 ulkomaalaisten vankien päivittäinen keskimäärä oli 477, ja kaikkiaan eri kansalaisuuksia oli 61. Suomen vankiluku on edelleen Euroopan pienimpiä. Seuraavat luvut ovat vuoden 2015 tilastoja. Suluissa on edellisen vuoden luku. (Rikosseuraamuslaitos 2016b.)

- Elinkautisvankeja vuoden 2016 alussa 202 (edellisvuonna 203).
- Elinkautisten rangaistusten pituus on ollut keskimäärin 14 vuotta.
- Nuoria alle 21-vuotiaita oli päivittäin keskimäärin 81 (84).
- Naisvankeja oli päivittäin keskimäärin 231 (239).
- Sakkovankeja oli päivittäin keskimäärin 52 (52).
- Tutkintavankeja oli päivittäin keskimäärin 597 (619).

Vangeille tehdään sijoittajayksiköiden toimesta riski- ja tarvearvio sekä sen pohjalta laadittava rangaistusajan suunnitelma. Rangaistusajan suunnitelman avulla pyritään auttamaan vankia saamaan valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistämään hänen sijoittumistaan yhteiskuntaan. Rangaistusajan suunnitelmissa sekä nais- että miesvankien tavoitteissa korostuvat ammatillisten valmiuksien saaminen, työllistyminen ja päihdeongelmista irrottautuminen. (Lattu 2011.) Vangeilla on oikeus terveydenhuoltoon vankilan ulkopuolella, mikäli riittävää terveydenhuoltoa ei voida tarjota vankilassa. Kaiken tarvittavan terveydenhuollon maksaa valtio. Lisäksi raskaana olevan naisen vankeusrangaistusta voidaan lykätä, kunnes äiti on riittävän toipunut synnytyksestä. (Library of congress 2015.)

3 LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKEMINEN

3.1 Lapsen kasvu ja kehitys

Opinnäytetyössä lapsen kasvusta ja kehityksestä puhuttaessa tarkoitamme kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuvaa kehitystä. Rajaamme kasvun ja kehityksen kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen, sillä tutkintavankeuteen sijoitetun lapsen tulee olla sijoittamishetkellä alle kaksivuotias, ja hän voi olla korkeintaan kolmevuotiaaksi asti sijoitettuna (THL 2016c).

Kasvua ja kehitystä käytetään usein rinnakkaisina termeinä. Kasvulla viitataan lapsen fyysisen kasvun alueeseen, kun taas kehityksellä viitataan elämän aikana tapahtuvaan laadulliseen muutokseen, kuten kielelliseen, fyysis-motoriseen, sosiaaliseen ja emotionaalisiin muutoksiin. Nämä muutokset tekevät jokaisesta sen ainutlaatuisen yksilön, jollainen kukaan muu ei voi olla. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 8.)

Fyysinen kasvu on suurimmaksi osaksi sitä, että solujen määrä ja koko kasvavat. Lapsen fyysiseen kasvuun vaikuttavat perintötekijät ja elinympäristö, mutta niiden osuutta ei voida erottaa toisistaan. Pituuden ja painon kasvu kahden ensimmäisen ikävuoden aikana on nopeaa. Lasten kasvunopeus on yksilöllinen, mutta tärkeintä onkin, että lapsen oma kasvukäyrä on tasainen. Motorisella kehityksellä tarkoitetaan liikkeiden kehitystä. Perimä antaa rajat motorisen kehityksen mahdollisuuksille, mutta ympäristön virikkeet, yksilön persoonallisuus ja oma motivaatio motoristen taitojen harjoitteluun vaikuttavat kehitykseen. (Kronqvist ym. 2007, 78-79.)

Kun tarkastellaan kognitiivista kehitystä, tarkastellaan ihmisen kykyä oppia uusia taitoja ja tietoja sekä sitä, miten hän oppii hyödyntämään niitä elämässään (Kronqvist ym. 2007, 86). Ensimmäisen kolmen ikävuoden aikana kehitys on nopeampaa kuin koskaan myöhemmin ihmisen elämässä. Näiden ikävuosien aikana lapselle kehittyy tunne omasta minuudesta, yksilöllisyydestä ja ainutkertaisuudesta. Lapselle kehittyy kyky

tajuta miten ihmiset keskenään toimivat, ja hän oppii kuinka voi itse säädellä mielialojaan ja kontrolloida käytöstään. Tämän kaiken oppiminen vaatii läheistä vuorovaikutusta lapselle emotionaalisesti tärkeiden hoitajien kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21.)

Kiintymyssuhteen luominen on lapsen sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen pohja. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi rakentaa käsityksen itsestään itsenäisenä olentona sekä käsityksen siitä, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26.) Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun lapsi elää ennakoivassa maailmassa ja hän voi näyttää kaikki tunteensa – myös pettymyksen ja raivon tarvitsematta pelätä hylkäämistä (Sinkkonen 2015, 27).

3.2 Kasvun ja kehityksen haasteet

Lapsen kehitys on hyvin yksilöllistä. Kaikilla kehitysalueilla voidaan esittää olevan normaali kehityskulku, mutta normaali vaihtelu on hyvin laajaa (Koivunen 2009, 98). Esimerkiksi lasten kielellisessä kehityksessä voi olla pienillä lapsilla suuriakin eroja. Myös kulttuurit eroavat suuresti toisistaan lasten kasvatuksessa ja lapselta vaadittujen odotusten suhteen (Kronqvist ym. 2007, 18). Lapsen kehitykseen vaikuttavat perimän ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Lapsen kannalta epäsuotuisa vuorovaikutus hidastaa lapsen psykoneurologista kehitystä. (Koivunen 2009, 98.)

Oppimisvaikeuksien ja käyttäytymisen ongelmien taustalla voivat vaikuttaa esimerkiksi ympäristötekijät, edeltävien sukupolvien antama esimerkki, ihmissuhteet, sosiaaliset tekijät, sairaudet, aistitoiminnalliset tai perinnölliset tekijät ja tunne-elämään vaikuttavat tekijät (Koivunen 2009, 101).

Bronfenbrennerin (1989) mukaan lapsen lähimmät toimintaympäristöt ovat koti, päiväkot, kaveripiiri ja naapurusto (Kanninen & Sigfrids 2012, 47). Lapsi vankilassa kohtaa normeista poikkeavan toimintaympäristön, joka voi luoda haasteita lapsen kehitykselle. Raittila (2009, 227-228) nostaa esiin tutkimuksessaan, että ympäristö on lasten ulkopuolella oleva ja

heidän toimintaansa ohjaava tekijä. Ympäristö määrittää lapsen olemista ja lapsuutta, mutta samanaikaisesti lapset määrittävät ympäristöään, suhdettaan siihen ja siinä elämiseen.

Lapsuuden riskitekijöinä ovat muun muassa perheiden epävakaistuminen sekä vanhempien pahoinvointi, jotka liittyvät taloudelliseen turvattomuuteen. Perheiden epävakaassa tilanteessa laadukkaat palvelut ja riittävät tulonsiirrot toimivat suojaavina tekijöinä lasten hyvinvoinnille. Tuompo-Johansonin (2001) tutkimuksen mukaan päivähoito suojaa lapsen kehitystä, jos hoito on laadultaan hyvää. (Määttä & Rantala 2010, 19-20.)

Kaikilla kunnan viranomaisilla on velvollisuus pyrkiä tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Kasvatuksen tukemisella tarkoitetaan kaikkia sellaisia eri viranomaisten yhteistyöhön perustuvia toimia, joilla pyritään kehittämään lapsiperheiden ja heidän arkiympäristönsä mahdollisuuksia edistää lasten suotuisaa kasvua ja kehitystä. (THL 2016b.)

3.3 Lapsen etu ja oikeudet

Suomessa YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista astui voimaan 1991 sisältäen yhteisesti sovitun näkemyksen siitä, mistä lapsen hyvä elämä koostuu. Sopimuksen 3. artiklassa on sovittu, että kaikissa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Unicef 2017, 4-7.)

Vaikeissa oloissa eläville lapsille kuuluvat erityisen huolenpidon ja suojelun oikeuksien ohella kaikki samat oikeudet kuin muillekin alaikäisille (Bardy 2012, 35). Vankilassa olevien lasten asemaa määrittää yleinen lapsilainsäädäntö ja niiden määritykset lasten oikeuksista, hyvästä huollosta ja viranomaisten velvollisuuksista (Enroos 2008, 49). Lasten oikeuksien yleissopimuksen sisältö luo haasteita vankilan käytäntöihin ja toimintaan, sillä lapsen edun huomioiminen vankilaorganisaatiossa koskettaa vain hyvin pientä osaa vankeinhoidon työntekijöistä. Lisäksi

vankilan erilaiset turvallisuusnäkökohdat luovat jännitettä vankeinhoidon perustehtävän ja lapsen tilanteen huomioonottamisen välille. (Enroos 2008, 50.)

Rikosseuraamuslaitos julkaisi ensimmäiset lapsi- ja perhetyön linjauksensa vuonna 2013 (Enroos 2015, 14). Kaikessa Rikosseuraamuslaitoksen työssä, joka koskettaa vangin lapsia tulee arvioida lapsen etua. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa (2013b, 9) korostetaan, että lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri vaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) Tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet.
- 2) Mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon.
- 3) Taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen.
- 4) Turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden.
- 5) Itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen.
- 6) Mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioissaan.
- 7) Kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

(Lastensuojelulaki 417/2007, 4§.)

4 LAPSI VANHEMMAN KANSSA VANKILASSA

4.1 Vankilan perheosasto

Toimeksiantajamme Kanta-Hämeen perhetyö ry järjestää ja ylläpitää Vanajan vankilan perheosaston toimintaa. Perheosasto koostuu kahdesta toimipisteestä, ja ne sijaitsevat kahdessa eri vankilassa Hämeenlinnassa. (Kanta-Hämeen perhetyö ry 2017.) Käsittelemme opinnäytetyössämme Hämeenlinnan vankilan tutkintavankeuden perheosastoa.

Vankilan perheosasto on lastensuojeluyksikkö, jossa vanhempi voi suorittaa vankeusrangaistustaan alle kolmevuotiaan lapsensa kanssa. Hämeenlinnan vankilan tutkintavankeuden perheosasto on kolmipaikkainen ja Vanajan vankilan perheosasto kymmenpaikkainen. Osastoilla työskentelee vastaavan perhetyönohjaajan lisäksi yhteensä seitsemän perhetyönohjaajaa ja perhetyöntekijää. (Vankilan perheosasto 2017.)

Kanta-Hämeen perhetyö ry on valtakunnallisen lastensuojelujärjestön, Ensi – ja turvakotien liiton jäsenyhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on kehittää lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja elinympäristöä sekä kehittää lapsiperheitä tukevia palveluja. (Kanta-Hämeen perhetyö ry 2017.) Perheosaston yksikkö on vankilan tiloissa ja valvonnassa oleva, mutta yksikön sisäisestä toiminnasta vastaa Kanta-Hämeen perhetyö ry. Perheosasto toimii Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuudessa. (Vankilan perheosasto 2017.)

Suomeen ensimmäinen vankilan perheosasto on perustettu 2010, ja vuosittain osastolla on kaikkiaan 20-40 lasta, joista muutama syntyy äidin vankeusrangaistuksen aikana (Enroos 2015, 13; Wikgren 2011). Ennen vuotta 2010 Suomessa oli kaksi äiti-lapsi-osastoa, jotka sijoituivat myös Hämeenlinnan ja Vanajan vankiloihin. Erillisselvityksen mukaan (Taulukko 1) vuosina 2000–2006 äitinsä kanssa vankilassa oli noin sata lasta. (Enroos 2015, 40.) Muutamissa raporteissa on erikseen selvitetty vankien lasten lukumääriä Suomessa, sillä lasten määriä koskevia tietoja ei ole

saatavilla tilastoista tai raporteista. Dallair (2006); Myers ym. (1999); Brooks-Gordon & Bainham (2004) mukaan myös kansainvälisesti eri tutkimuksissa on todettu, että tarkkoja tilastoja vankien lapsista ei ole. (Enroos 2015, 37.)

Vuosi	Lapsia vankilassa
2000	16
2001	15
2002	16
2003	9
2004	16
2005	20
2006	12
Yhteensä	104 eri lasta

Taulukko 1: Vankilan äiti-lapsi-osastoilla olleiden eri lasten lukumäärät vuosina 2000–2006 Suomessa (Enroos 2005, 83).

Vastuu lapsen kasvatuksesta ja hoidosta perheosastolla on ensisijaisesti lapsen vanhemmalla. Perheosaston perustehtävänä on tukea ja turvata lapsen tarpeita vastaava kasvu ja kehitys sekä tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Tämä tapahtuu suunnitelmallisen ja tavoitteellisen perhetyön keinoin, ja perheosastoilla on vangeille suunnattuja erilaisia vanhemmuutta tukevia koulutuksia.

Vankeusrangaistuksen aikana tuetaan vanhemman elämänhallinnan ja kasvatuksen sekä vuorovaikutuksen kehitystä. Tavoitteena on siis vahvistaa vanhemmuutta niin, että lapsen tarpeita vastaava turvallinen kasvuympäristö säilyy myös osastojakson jälkeen. Perheosaston asiakkaille laaditaan osastojakson alussa perhekohtaiset tavoitteet yhdessä asiakkaan, kotikunnan lastensuojelun työntekijöiden sekä osaston työntekijöiden kanssa. (Enroos 2015, 49-51; Vankilan perheosasto 2017.)

Vankilan perhetyöhön kuuluvat neuvonta ja ohjaus, yhteydenpidon järjestäminen, perheleirit, tuki perheiden kriisitilanteissa, muu perhesuhteiden edistäminen sekä väkivallattomuuteen vaikuttaminen perhesuhteissa (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2017).

Perheosaston tilojen suunnittelussa on pyritty kodinomaisuuteen, ja jokaisella vanhemmalla ja lapsella on oma huone. Lisäksi osastolla on yhteisessä käytössä keittiö, oleskelutila sekä peseytymis- ja kodinhoitotilat. Henkilökunnan toimisto on perheosaston yhteydessä. (Wikgren 2011.) Tavoitteena tilojen suunnittelussa tulisi olla se, että lapselle tehdään mahdollisimman turvallinen ja virikkeellinen ympäristö. Samalla turvataan lapsen motoristen ja kognitiivisten taitojen kehitys. (Children in prisoners europe 2014.)

Jokaisella vanhemmalla ja lapsella on nimetty työntekijäpari, jonka kanssa vanhempi voi miettiä perheen tulevaisuutta. Osastojakson aikana tavataan sosiaalityöntekijää vähintään kolmen kuukauden välein. Tapaamisissa käydään läpi yhdessä pohdittuja tavoitteita ja mietitään perheelle sopivia tukitoimenpiteitä osastojakson päättymistä ajatellen. (Wikgren 2011.)

4.2 Tuki ja kontrolli vankeusaikana

Vanhempi suorittaa tutkintavankeuttaan perheosaston tiloissa. Tutkintavankeuden tarkoituksena on esitutinnan, tuomioistuinkäsittelyn ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaaminen sekä rikollisen toiminnan jatkamisen estäminen. Tutkintavankeuden tarkoitus vaatii joiltakin osin tutkintavangin etujen ja oikeuksien kaventamista. Yhteydenpitoa ja tapaamisoikeutta voidaan esitutinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana rajoittaa. Tutkintavangille ei voida myöntää vankilan ulkopuolisia lupia, ja poistumisluvan myöntäminen on mahdollista vain erittäin tärkeästä syystä, eikä tutkintavankia voida myöskään siirtää avolaitokseen. (Myhrberg 2007, 150.)

Tutkintavankia koskee myös niin sanottu syyttömyysolettama. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokaista on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen

syällisyytensä on selvitetty. Syyttömyysolettama vaatii muun muassa sitä, että tutkintavangin oikeuksia on rajoitettava vain siinä määrin kuin vangitsemisen tarkoitus, laitoksessa pitämisen varmuus ja järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat. Syyttömyysolettama lisää tutkintavangin vapauksia ja etuuksia, sillä tutkintavanki ei ole velvollinen tekemään työtä tai osallistumaan muuhun laitoksen järjestämään toimintaan, ellei hän itse halua. Tutkintavangin oikeus puhelimen käyttöön ja oikeus yhteydenpitoon asiamiehen kanssa on jossain määrin laajempi kuin vankeusvangin. (Myhrberg 2007, 152.)

Vaikka vankilan perheosastolla toimitaan ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti, voimassa on vankilan yleinen järjestyssääntö. Lapsesta huolehtimisen lisäksi vanhemmalla on velvollisuus noudattaa vankilan järjestyssääntöä ja pitää mielessä oman rangaistusajan suunnitelmansa tavoitteet. (Portti vapauteen 2011.) Vankilassa suoritettavan rangaistusajan suunnitelma perustuu vangin riskien ja tarpeiden arviointiin, joiden pohjalta hänen vankila-aikaiset toimintonsa suunnitellaan. Toiminnassa on tärkeää, että asiakas motivoituu ottamaan itse vastuuta elämästään ja on keskeinen toimija myös suunnittelussa. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006, 4.)

Vanhempi osallistuu rangaistusajan suunnitelmansa mukaisesti myös vankilan kuntouttavaan toimintaan tai opintoihin perheosastojakson aikana. Vangin perhe sekä muut sosiaaliset suhteet ovat vahvasti yhteydessä uusien rikosten ehkäisyyn sekä toisaalta myös uusintarikollisuuden riskiin, mikäli vangin sosiaalisessa verkostossa ylläpidetään rikoskeskeistä elämäntapaa. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006, 10.)

Vankiloissa järjestetään kuntouttavaa toimintaa, jonka tarkoituksena on vahvistaa vangin arkielämän taitoja, auttaa vankia löytämään hänelle mieluinen opiskelu- tai työpaikka ja yleisesti valmistella vankia vapautumaan vankilasta. Vankilassa tapahtuva kuntouttava toiminta tukee vankia myös vahvasti kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Vangeille pyritään palauttamaan mieleen tai opettamaan taitoja, joita arjessa

eläminen vaatii. Tällaisia taitoja ovat ruoanlaitto, hygieniasta ja vaatteista huolehtiminen ja siivoaminen. Terveellisten sosiaalisten suhteiden ja taitojen ylläpitäminen ja vahvistaminen on erityisen tärkeää vankeusaikana. Vankilat avustavat vankeja pitämään yhteyttä lähimmäisiinsä puhelimitse ja tapaamisissa. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006, 18.)

4.3 Lapsen sijoittaminen vankilan perheosastolle

Päätöksen lapsen sijoittamisesta vanhempansa luo vankilan perheosastolle tekee lastensuojelulain (417/2007, 13a §) säännöksen mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä Rikosseuraamuslaitosta kuultuaan. Lapsen ja vanhemman vointi, kodin ja vankilan olosuhteet sekä muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet tukea perhettä ja osallistua lapsen hoitamiseen tulee huomioida ennen sijoituspäätöstä (Hartoneva ym. 2015, 144). Erityisen tarkasti tulee harkita tutkintavangin lapsen sijoittamista vankilaan, sillä tutkintavankeuden aikana tilanne saattaa olla hyvinkin epäselvä, eikä tarkkaa tietoa vankilajakson kestosta ole (THL 2016c; THL 2017a).

Vankilan perheosastolle sijoitettaessa lapsen tulee olla alle kaksivuotias, ja lapsi voi olla vankilassa aina kolmeen ikävuoteen saakka. Yli kolmevuotiaan lapsen sijoituksen jatkamiselle tulee olla erityiset perusteet, esimerkiksi lapsen vanhempi on vapautumassa vankilasta pian tai lapsen kotona ei ole turvallista aikuista. Ikärajat perustuvat yleiseen kehityspsykologian näkemykseen lapsen kehityksestä. (THL 2016c.) Kanta-Hämeen perhetyö ry:n (2012; 2013) toimintakertomusten mukaan vuonna 2012 perheosastolle tulleista lapsista yksitoista on ollut alle vuoden ikäisiä ja kuusitoista on ollut 1-2 -vuotiaita. Vuonna 2013 alle vuoden ikäisiä lapsia tuli vankilaan äitinsä kanssa yhdeksäntoista ja yli vuoden ikäisiä kuusi.

Vuoden 2012 toimintakertomuksesta käy ilmi, että vuoden aikana muutama isä otti yhteyttä vankeinhoidon arviointikeskukseen

tiedustellakseen perheosastolle tulon mahdollisuudesta, mutta yhtään isää ei lopulta tullut osastolle (Enroos 2015, 41). Opinnäytetyön yhdessä haastattelussa tuli puheeksi, että tasa-arvo lain puolesta isälläkin on mahdollisuus tulla osastolle lapsen kanssa. Hämeenlinnan tutkintavankeuden perheosastolla ei ole kuitenkaan vielä koskaan ollut isää. Vanajan vankilassa on ollut isä lapsen kanssa, ja siellä tarvittavat järjestelyt on helpompi tehdä kuin Hämeenlinnassa tutkintavankeuden osastolla. (Vankilan perheosaston työntekijä 2017.)

On noussut esiin kysymyksiä siitä, onko lapsen sijoittaminen vanhempansa luo vankilaan enemmän vanhemman kuin lapsen edun mukaista, jonka takia arviointia tulee jokaisen lapsen kohdalla tehdä tarkasti (THL 2017a). Lapsen sijoittaminen perheosastolle tapahtuu yleensä avohuollon tukitoimenpiteenä. Lastensuojelun avohuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen tarkoituksena on tukea ensisijaisesti lapsen etua, mutta vahvistaa myös lapsen ja perheen välisiä suhteita. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kuulee ennen sijoituspäätöksen tekemistä Rikosseuraamuslaitosta ja heidän tietojaan lapsen vanhemmasta, ja peilaa niiden vaikutusta lapsen edun toteutumiseen. (Heinonen 2011.)

Vankila ei ole paras mahdollinen elinympäristö lapsen kannalta. Perheosastolla on pyritty ottamaan lapsi huomioon monin tavoin, mutta vankilassa oleminen tarkoittaa lapsellekin rajoitettua mahdollisuutta tutustua moniin arkisiin tapahtumiin. Vankilassa lapsi ei pääse esimerkiksi näkemään luontoa, hän ei pääse leikkipuistoon eikä lapsi opi esimerkiksi liikenteessä kulkemista äidin tai isän kanssa. Jo parin vuoden ikäinen lapsi tarkkailee ympäristöään, oppii vankilassa kuulemiaan sanoja tai miettii, miksi osalla aikuisista on virkapuku ja osalla ei. (THL 2017b.)

Joissain tapauksissa lapsen etu ei toteudu perheosastolla, jolloin sijoitus voidaan purkaa ja lapsi huostaanottaa. Syynä tähän voi olla esimerkiksi äidin kyvyttömyys huolehtia lapsestaan osastolla. Tällöin lapsi sijoitetaan vankilan ulkopuolelle. (Mansikka 2010.)

4.4 Lastensuojelun rooli vankilan perhetyössä

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. (THL 2016b.) Lastensuojelulaki painottaa vanhempien tukemista heidän kasvatustehtävässään ensisijaisena tuen muotona. Kaikilla lapsilla on oikeus suojeluun ja huolenpitoon sekä tasa-arvoiseen kohteluun, ja lapsen tarpeet tulee huomioida myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. (Heinonen 2011.) Velvollisuudet ovat lastensuojelun arjessa keskeisiä, sillä lapsen näkökulmasta tärkeintä on huolenpito lapsesta, ja aikuisen velvollisuus tähän huolenpitoon (Sinko 2004, 121).

Lastensuojelulaki (417/2007) on lastensuojelutoimintaa säätelevä erityislaki. Sen keskeisenä tavoitteena on varmistaa lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen sekä turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet. (THL 2016a.) Valtiolla on velvollisuus tukea perheitä tehtävässään samoin kuin vastuu seurata ja puuttua kehitystä vaarantaviin toimiin. Äärikeinona on lapsen erottaminen perheestään, mutta tätä varhaisempia puuttumisen menetelmiä on oltava käytössä. (Hakalehto-Wainio 2013, 37.)

Lastensuojelussa ei ensisijaisesti pitäisi olla kyse vanhempien oikeuksien turvaamisesta vaan lapsen kasvun ja kehityksen edistämisestä (Sinko 2004, 118). Oikeuksien olemassaolo on lapsen kannalta hyödyllistä, sillä oikeudet sitovat lapsen julkiseen elinpiiriin pelkän perheen sijasta. Lastensuojelussa ei pitäisi langeta idealisoidun perhekuvan valtaan. Se, että vanhempi yrittää parhaansa, ei takaa lapselle välttämättä hyvää elämää. Lapsella on oikeuksia vanhempiaan vastaan sekä vanhempien oikeuksien yli. Tämä takaa lapselle huolenpidon perheensä ulkopuolellakin. (Sinko 2004, 120.)

Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjausten pohjana on YK:n lapsen oikeudet. Rikosseuraamusalan työskentelyssä täytyy ottaa huomioon seuraavat seikat:

- 1) Vangitun lapsella on oikeus olla vapaa syrjinnältä.
- 2) Lapsen edun turvaaminen.
- 3) Oikeus olla suorassa ja tiheässä yhteydessä erossa olevaan vanhempansa; sisältäen oikeuden saada tietoa, missä tämä vanhempi on, jos se on lapsen edun mukaista.
- 4) Lapsella on oikeus tuoda julki mielipiteitään ja kokemuksiaan ja lasta on kuultava asioissa, jotka koskevat häntä.
- 5) Lapsella on oikeus perhe-elämän ja yksityisyyden suojaan.
- 6) Lapsella on oikeus suojaan fyysiseltä ja psyykkiseltä haitalta sekä väkivallalta.

(Rikosseuraamuslaitos 2013b, 6.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tavoite, tarkoitus ja tiedonhaun kuvaus

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda näkyväksi lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen vankilan arjessa ja tutkia kuinka sitä toteutetaan tutkintavankeuden perheosastolla. Tavoitteena on myös tuoda näkyväksi perheosaston työntekijöiden yhteisiä näkemyksiä siitä, miten lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan perheosastolla. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada perheosaston työntekijät huomioimaan lapsen etua entisestään.

Lähdekirjallisuuden etsimisessä käytimme Lahden korkeakoulukirjaston Masto-Finna-hakusivustoa sekä Päijät-Hämeen verkkokirjastoa Lastua. Näiden hakupalveluiden kautta etsimme opinnäytetyömme teoreettiseen viitekehukseen sopivaa kirjallisuutta. Hakusanoina käytimme muun muassa seuraavia: lastensuojelu, vankeus, Suomen vankila, lapsen kasvu, lapsen kehitys, lapsi vankilassa, perhetyö, vankilan perhetyö, lapsen ympäristö, children in prison.

Käyttämämme lähdemateriaali koostui ammattikirjallisuudesta sekä aiheeseen liittyvistä muista tutkimuksista, jotka olivat pro-gradu-tutkielmia sekä väitöskirjoja. Lähdekirjallisuuden etsimisessä hyödynsimme myös ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden verkkojulkaisu-sivustoa Theseusta. Emme löytäneet muita tutkimuksia, jotka keskittyisivät pelkästään lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen vankilan perheosastolla. Enroos (2008) tutkimuksessaan tutkii äiti-lapsi-osastoja työntekijöiden näkökulmasta. Uudemmassa tutkimuksessaan (2015) hän tutkii perhekäytäntöjä vankilassa, samalla nostaen esiin myös lapsen näkökulmaa. Mäkelä (2014) tutkii pro gradu -tutkielmassaan vankien vanhemmuuden tukemista ja vankien lasten huomioimista vankilasosiaalityössä. Vierulan (2008) pro gradu-tutkielma puolestaan painottaa lastensa kanssa vankilassa olevien äitien asemaa vankilassa.

5.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tilastollisten yleistysten sijasta ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, saamaan tietoa jostakin paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58-59). Laadullista tutkimusta voi luonnehtia prosessiksi, sillä aineistonkeruumenetelmiä ja tutkimustehtävää koskevat ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2010, 70).

Teemahaastattelun nimikin kertoo, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa, eikä olennaista ole kysyä yksityiskohtaisia kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2000, 48). Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan jokainen haastateltava voi vastata omin sanoin (Hirsjärvi ym. 2000, 47). Kyseessä on keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein tutkijan ehdoilla, mutta jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville häntä kiinnostavat asiat (Eskola & Vastamäki 2015, 27).

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Päädyimme laadulliseen tutkimukseen, sillä haluamme tutkia aihetta tutkintavankeuden perheosaston työntekijöiden näkökulmasta, ja laadullisen tutkimuksen keinoin saamme kattavimmin tutkittua aihetta. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä pidimme olennaisempaan keskustella teemojen mukaan yksittäisten kysymysten sijaan. Haastattelun alussa kysyimme haastateltavan taustatietoja, mutta haastattelun varsinaiset teemat ovat lapsen arki perheosastolla, lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan sekä vanhemman tukeminen lapsen kasvatuksessa.

Teemahaastattelun runko löytyy liitteistä (Liite 1). Etukäteen suunnitelluilla teemoilla varmistetaan se, että jokaisesta teemasta tulee keskustelua (Kananen 2015, 83). Teemahaastattelulla haemme tutkimukseemme vastauksia seuraavin kysymyksin:

- Haastateltavan taustatiedot (koulutus, kuinka kauan ollut vankilan perhetyössä töissä, miten tuetaan työssään / onko työtä tukevia koulutuksia?)
- Millaista on lapsen arki vankilan perheosastolla?
- Mikä on lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa perheosastolle?
- Millaista tukea ja ohjausta vanhempi saa lapsen kasvatukseen?

5.3 Haastattelujen toteutus

Kvale (1996) toteaa, että laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien lukumäärä pyrkii olemaan yleensä joko liian pieni tai liian suuri. Jos haastateltavien joukko on liian suuri, aineistosta ei voi tehdä syvällisiä tulkintoja. (Hirsjärvi ym. 2000, 58.) Tämän takia viisi haastateltavaa tuntui sopivalta määrältä, ja saimme tehtyä aineistosta syvällisiä tulkintoja. Opinnäytetyön haastatteluun osallistui siis viisi perheosaston työntekijää. Haastattelimme yhtä työntekijää Hämeenlinnan vankilassa, kolmea Vanajan vankilassa sekä yhdeltä työntekijältä saimme haastattelukysymyksiin vastaukset sähköpostitse, koska hän oli lomalla haastatteluja tehtäessä.

Teimme haastattelut yksilöhaastatteluina toimeksiantajan pyynnöstä. Yksilöhaastattelussa hiljaisemmatkin työntekijät saivat äänensä kuuluviin, kun ryhmähaastattelussa olisivat voineet jäädä äänekkäämpien varjoon. Nauhoitimme haastattelut nauhurilla, ja jokainen haastattelu kesti noin puoli tuntia. Haastattelun aluksi perheosaston työntekijöiltä kysyttiin taustatietoja, joiden ajattelimme antavan lisätietoa lukijalle.

Viidestä haastateltavasta kaksi oli koulutukseltaan sairaanhoitajia, yksi sosiaalikasvattaja, yksi sosionomi ja yksi lastenhoitaja. Kolme heistä oli aloittanut työskentelyn vankilan perheosastolla sen perustamisvuonna 2010, ja kaksi viime vuonna eli 2016. Haastateltavilta kysyttiin mitä tukea he saavat työssään ja millaisia lisäkoulutuksia he ovat saaneet. Lähes kaikkien vastauksissa tuli oman tiimin, työtovereiden sekä säännöllisen työohjauksen merkitys esille. Myös työterveyden työpsykologin palvelut

mainittiin tärkeänä tukena työssä. Koulutukset työnohessa toivat muutamalle haastateltavalle tärkeää tukea työhön. Haastateltavat olivat saaneet paljon lisäkoulutusta muun muassa vauvatyöstä, väkivaltatyöstä, lastensuojelusta, varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä kannustavasta vuorovaikutuksesta eli ICDP:stä (International Child Development Programme).

5.4 Aineiston analysointi

Analysointitapaa on syytä miettiä jo aineistoa kerätessä. Näin analyysitapaa voidaan hyödyntää haastattelua ja sen purkamista eli litterointia suunniteltaessa. (Hirsjärvi ym. 2000, 135.) Haastatteludialogista voidaan kirjoittaa sanasanainen puhtaaksikirjoitus tai se voidaan tehdä valikoiden, esimerkiksi teema-alueista (Hirsjärvi ym. 2000, 138). Litteroimme haastatteluista sanatarkasti teema-alueita koskevat haastattelun osat. Litteroitua ja sähköpostitse saatua haastattelumateriaalia tuli yhteensä 31 sivua.

Teemoittelulla tarkoitetaan laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan (Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2014). Litteroinnin jälkeen käytimme teemoittelua, sillä meillä oli teemat jo valmiiksi mietittyinä. Teemoja oli teemahaastattelun pohjalta kolme: lapsen arki vankilan perheosastolla, lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan sekä vanhemman tukeminen ja ohjaus lapsen kasvatuksessa. Litteroituamme haastattelut, poimimme tekstistä kaikki teema-alueisiin liittyvän materiaalin. Käytimme eri värejä teemojen erottelemiseksi toisistaan ja helpottamaan aineiston analysointia. Kokosimme jokaisen teeman alle värikoodein poimitut osat tekstistä, joita analysoimme.

Aineiston analysoinnissa käytimme sisällönanalyysia. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka liittää tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin

tutkimustuloksiin. (KvaliMOTV 2017.) Tutkimustulosten tarkastelussa emme kokeneet tarpeelliseksi eritellä ja nimetä vastaajia.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

6.1 Lapsen arki vankilan perheosastolla

Työntekijät kertovat, että lapsen arki vankilan perheosastolla on rajatumpaa kuin siviilissä, koska kyseessä on suljettu osasto. Työntekijät ovat kuitenkin yrittäneet tehdä ympäristöstä mahdollisimman viihtyisän ja mukavan paikan lapselle lisäämällä värejä, leluja ja virikkeitä lapsen ikätason mukaisesti.

”No tutkintavankiosastolla, suljetussa vankilassa, niin onhan se aavistuksen semmosta rajatumpaa kuin siviilissä, mutta tota pyritään tekemään ihan pelkillä et ihan minkä näkönen tää osasto on, eli tääl on enemmän värejä ja leluja ja kaikkee niinku lasta ajatellen. Niin pyritty tekemään semmonen et toimisi ja lapsella olisi siellä ihan hyvä olla ja leikkiä.”

Työntekijät kertoivat, että sosiaalisten kontaktien vähäisyys korostuu suljetussa ympäristössä. Osastolla lapsella on seuranaan oma vanhempi, mahdollisesti muut tutkintavangit ja heidän lapsensa, työntekijä sekä osastolla välillä käyvä vankilan henkilökunta. Usein lapsi jää kokonaan ilman toisten lasten seuraa, ja sosiaalisten taitojen harjoittelu jää vähäiseksi.

Työntekijät pitivät tärkeänä asiana, että lapsi saa lähteä vanhemman luvalla työntekijän kanssa vankilan ulkopuolelle, esimerkiksi läheisen kauppakeskuksen alueelle. Siellä lapsi näkee tavallista elämää, voi käydä työntekijän kanssa kaupassa ja istuskella puistossa. Lapselle on hyväksi nähdä muitakin ihmisiä, ja muutakin kuin vankilan ympäristöä.

”No onneks meil on mahollisuus useesti näitten lasten kanssa käydä tossa pelkästään lasten kanssa tossa lähikauppakeskuksen alueella.”

*Siellähän sit näkee sitä tavallista elämää,
mennään kauppaan ja ostetaan jätskiä ja tota
kattellaan ihmisiä ja silitetään niitä koiria, jos
omistaja antaa luvan tai muuta.”*

Lapsen arkea rytmittävät ruokailut, ulkoilut ja lepoaika. Työntekijät pitivät yhtenä tärkeimpänä asiana lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa säännöllistä vuorokausirytmää. Myös terveellinen ruokavalio ja säännölliset ulkoilut ovat lapsen kannalta hyväksi. Neuvolakäynnit hoidetaan ikätasoisesti läheisessä neuvolassa, ja mahdolliset lääkärikäynnit niin, että vanhempi voi olla lapsen mukana.

Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huomioimalla lapsi yksilöllisesti ja omana persoonana sekä lapsen ikä huomioiden. Työntekijät miettivät lapsen etua aina ensisijaisesti ja päivää rytmitetään lapsen tarpeiden mukaan ja lapsen parasta ajatellen. Olennaista ei ole katsoa kelloa ja toimia sen mukaan, vaan mennä lapsen tarpeet edellä.

”Mun mielestä se on niinku kyllä se yksilöllisesti on, ja myöskin se niinku iän mukana herkkyys huomioiden. Eri lapsen tarpeetkin vähän vaihtelee --”

Työntekijät kertoivat, että osa lapsista reagoi vieraisiin ihmisiin, esimerkiksi virkapukuihin vartijoihin. Lapsi saattaa reagoida myös ääniympäristöön, työntekijän radiopuhelimen kohinaan tai vartijan avaimien kilinään. Eniten lapset kuitenkin reagoivat vanhempaansa, hänen tunnetilaansa tai stressitasoonsa. Vanhemman stressi ja epävarma elämäntilanne vaikuttavat lapseen niin, että lapsikin voi stressaantua. Tämän takia työntekijät pitivät tärkeänä myös vanhemman jaksamista ja sen tukemista.

”-- tietysti se vanhemman stressi, jos vanhempi on stressaantunu niinku siitä tilanteesta niinku varmasti on, jos hän on niinku varsinki tutkintavankeudessa kun he eivät ees tiedä milloin he pääsee pois niin totta kai se vaikuttaa

myös lapseen. Et sillain lapsiki voi stressaantua tai kiukkua tai nukkua huonommin tai.”

Ikäraajat ovat osoittautuneet työntekijöiden mielestä sopiviksi. Lähes kaikissa haastatteluissa tuli ilmi, että pienen vauvan arki näyttäytyy melko samanlaisena olinpaikasta riippumatta, ja vauvalle tärkeintä on hyvä hoito ja huolenpito sekä vanhemman läheisyys. Mitä isommasta lapsesta on kyse, sitä enemmän lapsen arkea tulee miettiä. Muutama työntekijöistä korosti, ettei 2-3-vuotiaalle enää riitä pelkkä hyvä perushoito, vaan lapsi tarvitsee enemmän virikkeitä ja mukavaa puuhaa. Tämän takia esimerkiksi tukiperhemahdollisuus on hyvä, jotta lapsi pääsee välillä näkemään elämää vankilan ulkopuolellakin.

”Mut ikäraajat on hyvät --. Et olis sit tukiperheessä säännöllisesti tai jotain että näkis vähän muutaki elämää, kun osaston seinät. Ei se tiloiltaan kuitenkaan ole mikään niin maailman ihanin.”

Työntekijät kertoivat, että lapset saattavat ikävöidä siviilissä olevia läheisiään. Lapsi saa kuitenkin lomailta sukulaisten luona, sillä työntekijät painottivat, että vanhempi suorittaa vankeusrangaistusta, ei lapsi. Lapsi voi myös puhua puhelimesta läheistensä kanssa ja ulkomailla asuvien kanssa Skype-puheluita.

6.2 Lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan

Työntekijät kertoivat, että lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun lastensuojelu ottaa perheosastoon yhteyttä, ja päättää lapsen sijoittamisesta perheosastolle. Perheosaston työntekijät keskustelevat lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa. Tutkintavangin on itse ilmaistava halunsa ottaa lapsi mukaansa perheosastolle.

”-- et kun sinne sijoitetaan lapsi ja sen sijoituksen tekee kotikunta, niin etukäteissoitossa sosiaalityöntekijälle pyritään kertomaan aika

tarkasti et mihkä he on sijottamassa sitä lasta. Et he on sijottamassa sitä hyvin suljettuihin olotiloihin--”.

”Eli tota ensin tutkintavanginkin pitää kertoa halustaan ottaa alle kaksivuotias lapsi mukaansa tänne --”.

Lastensuojelu harkitsee tarkkaan, onko lapsen edun mukaista sijoittaa lapsi vankilan perheosastolle. Työntekijät kertoivat, että lastensuojelu katsoo ennen päätöstään lapsen ikää, sillä perheosastolla voi olla sijoitettuna enintään kolmevuotias lapsi. Jos esimerkiksi on tiedossa, että äidin tutkintavankeus tulee olemaan pitkäkestoinen, ja lapsen ikä lähenee kahta ikävuotta, lasta tuskin sijoitetaan perheosastolle.

”-- lapsen ikä täytyy jollain tavalla sitte ottaa huomioon. Kotikunnan täytyy jotenki ymmärtää se, että mihin he on sijottamassa ja minkä ikästä lasta ja vielä tilanteessa, jossa yleensä se sijoituksen kesto on auki, et ei tiedetä onks se kaks viikkoo vai onks se puol vuotta.”

Ennen sijoitusta perheosastolle lastensuojelu tarkistaa, onko lapsella mahdollisuutta asua esimerkiksi sukulaisten luona vanhemman tutkintavankeuden ajan. Jos sijoitus perheosastolle katsotaan parhaimmaksi vaihtoehdoksi lapselle, lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimena vanhempansa kanssa vankilan perheosastolle.

”Et mun mielestä se riippuu siitä kokonaistilanteesta et tavallaan minkä ikänen lapsi on, onko hänellä ketään muita aikuisia kenen luokse mennä, et onks se vanhempi sit se ainoo esimerkiks ja tota tämmöset asiat.”

Kysyimme työntekijöiden mielipidettä siitä, onko lapsen edun mukaista sijoittaa lapsi vanhemman mukana vankilaan. Haastatteluista nousi esiin

samoja näkökulmia. Jokainen sijoituspäätös on yksilöllinen ja jokaisen tutkintavangin ja lapsen tilannetta täytyy arvioida yksilöllisesti.

”Se on niin tapauskohtasta et ei voi niinku antaa semmosta, et ei ole kenenkään tai on kaikkien etu.”

Työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että ikäraja mahdollistaa lapsen edun toteutumista siinä määrin, että ympäristö perheosastolla ei sovi yli kolmevuotiaalle. Pienen lapsen on helpompi sopeutua vankilaympäristöön. Jos sijoituksen ei katsota olevan lapsen edun mukaista, lasta ei sijoiteta perheosastolle. Syynä tähän voi olla lapsen ikä, huoli vanhemman psyykkisestä tai fyysisestä kunnosta, tai vanhemman tutkintavankeuden syy, esimerkiksi lapsia kohtaan tehty rikos.

”-- se lapsi ja se lapsen etu niinku keskiössä siinä työskentelyssä ja sen miettiminen et milloin, et toteutuuko lapsen etu ja sehän on tosi niinku haastava tehtävä.”

Työntekijät pitävät tarpeen mukaan yhteyttä lastensuojelun kanssa. Sijoituspäätöksen tehneeseen sosiaalityöntekijään ollaan tilanteen mukaan yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse.

Lisäksi perheosastolla on käytössä Sofia-asiakastietojärjestelmä, johon työntekijät raportoivat muun muassa lapsen ja vanhemman kuulumisia, neuvola – ja sairaalakäynnit, puheeksi otetut huolet ja toiveet. Raportointia pyritään tekemään yhdessä vanhemman kanssa.

”Eli joka päivä me kirjataan, miten päivä on sujunut, sit varsinki semmoset tärkeet asiat, jos vaikka neuvolakäynti tai sit joku muu. Huolet kirjataan sinne, keskustellen sen äidin kanssa, et miks mulle on noussu tämmösestä asiasta huoli tänään.”

Työntekijät tekevät raportista kuukausiyhteenvedon, joka lähetetään sosiaalityöntekijälle. Asiakastietojärjestelmän avulla sosiaalityöntekijä pysyy kärryillä lapsen ja vanhemman arjesta osastolla. Työntekijät kertoivat, että osastolla järjestetään lisäksi lastensuojelupalavereita, joihin osallistuu vanhempi ja lapsi, osaston työntekijä sekä sosiaalityöntekijä. Lastensuojelupalaverissa käydään läpi vanhemman ja lapsen tilannetta sekä päätetään sijoituksen jatkamisesta perheosastolla.

Työntekijät toivovat, että lastensuojelulta tulisi selkeämmät tavoitteet osastojaksolle.

”Osastojakson aikana tietenkin niinku me toivotaan, että lastensuojelulta tulis tavoitteet osastojaksolle, et mitä he ajattelee, et osastojakson aikana niin kun tulis tapahtua tai mihkä suuntaan me työskenneltäis. Aika usein se tavote on turvallinen perheosastojakso mikä on semmonen mikä on niinku ei nyt ihan hirveesti meille sitten enempää osviittaa anna --”.

6.3 Vanhemman tukeminen ja ohjaaminen lapsen kasvatuksessa

Työntekijät kokivat, että vanhemmuus näyttäytyy perheosastolla moninaisena. Vanhemmuuteen vaikuttaa vanhemman oma kulttuuritausta ja tavat. Perheosastolle tullessa osa vanhemmista joutuu opettelemaan lapsen kasvatukseen ja hoitoon liittyviä asioita. Työntekijät kertoivat, että usealla vanhemmalla on ollut vaikeuksia muun muassa lapsen päivärytmin ylläpitämisessä, perushoidossa – kuten ruokailun ajoittamisessa sekä rajojen asettamisessa.

”Ja pääsääntöisesti pyritään siihen, että vanhempi on itse niinku vastuussa lapsestaan ja hänen kasvusta ja kehityksestään ja tota me tuetaan sitä vanhempaa siinä. Eli välillä se on hyvin tämmöstä konkreettista --”.

Työntekijät tukevat lapsen ja vanhemman välistä suhdetta koko osastojakson ajan. Työntekijät pitivät tärkeänä äidin motivaatiota lapsensa hoitamiseen. Jos vanhempi on motivoitunut hoitamaan lastaan, se auttaa sekä lasta, että vanhempaa jaksamaan. Vanhempi tekee valinnan, miten lapsensa kanssa toimii, mutta työntekijät tarvittaessa hienovaraisesti ohjaavat vanhempaa arvioimatta hänen vanhemmuuttaan. Työntekijän rooli on olla puuhassa mukana, tukea vanhempaa sekä elää yhdessä pikkulapsiperheen arkea ja turvata lapsen hyvä hoito. Työntekijöillä on tärkeä rooli lapsen edun toteutumisen arvioinnissa ja tarvittaessa olla yhteydessä lastensuojeluun, jos heille herää huoli lapsesta.

Yksi työntekijöistä nosti esiin ajatuksen, että he enemmän tukevat kuin ohjaavat. Työntekijät kuitenkin nostivat esiin tilanteita, joissa vanhempi tarvitsee selkeästi ohjausta ja mallintamista.

”Niin ihan niinku puheeks ottamalla ja tota asioista keskustelemalla ja neuvoja antamalla ja tarvittaessa ihan mallintamalla sitte et miten tehdään tai miten tämä asia nyt kannattaisi tehdä et se toimis paremmin, et se arki sujuis.”

”-- ja sit yrittää niinku hienovarasesti ohjata sitä äitiäki niinku sen lapsen niinku tarpeiden äärelle et huomaamaan niitä ja tulkitsemaan niit lapsen viestejä ja vastaamaan niihin.”

Työntekijä kirjaa lapsen asioita yhdessä vanhemman kanssa, ja samassa työntekijällä on hyvä mahdollisuus keskustella vanhemmuudesta ja lapseen liittyvistä asioista. Varhainen huolen puheeksiotto sekä positiivinen palaute vanhemmuudesta edesauttaa vanhemman jaksamista osastojakson aikana.

”-- ja sit just vanhemman kans keskustelua niist lapsen tarpeista ja haasteista ja kehitysvaiheista ja kaikesta sellasesta.”

”-- kun äidillekin kaikki oli uutta ja ihmeellistä niin työntekijät sitten sanottaa, kertoo aika paljon et kohta saattaa alkaa näkymään uhmaikää ja mites oot aatellu tätä potatusta, ja jotenki niinku se on sen vanhemman ja työntekijän välistä yhteistyötä.”

Työntekijät nostivat esiin vanhemman jaksamisen ja sen, että vanhemman hyvinvointi vaikuttaa myös lapsen hyvinvointiin. Vanhempi saattaa huomaamattaan siirtää omia negatiivisia tunnetilojaan lapseen, ja työntekijöiden yksi tehtävä on auttaa vanhempaa tämän ehkäisemisessä. Työntekijät tukevat vanhempaa pitämään huolta myös itsestään osastojakson aikana. Vanhemmalla on mahdollisuus käydä kuntoilemassa vankilan kuntosalilla. Työntekijät huolehtivat lapsesta kuntoilun ajan, joten vanhemmalla on mahdollisuus myös omaan aikaan.

”Äitii tuetaan tota myös hoitamaan itseään eli täällä on mahdollisuus esimerkiks kuntosalin käyttöön tai tohon liikuntasalin käyttöön, ne on määrättyt siis tämmöset liikuntavuorot --”.

Työntekijät kertoivat, että vanhemmalla on mahdollisuus pitää yhteyttä läheisiinsä osastojakson aikana puhelimitse, kirjeitse sekä Skypen välityksellä. Ehtona kuitenkin on, että yhteydenpito ei vaikuta vanhemman rikoksen tutkintaan. Valvotut perhetapaamiset ovat myös mahdollisia tutkintavankeudessa.

Työntekijät kokivat, ettei tutkintavankeus ole vanhemmalle helppo prosessi. Vankilan ympäristö on pieni ja mahdollisuudet liikkumiseen ovat rajalliset. Osastolla ei olla koskaan yksin, joten vanhempi saattaa kaivata omaa aikaa enemmän mitä sitä on mahdollista osastojakson aikana saada. Työntekijät tiedostavat, että heidän läsnäolonsa ja tarkkailu voi tuntua ahdistavalta.

”Et koko ajan siin on työntekijä läsnä ja sellanen tunne et sua arvioidaan ja jokasta niinku tekemistä ja sanomista ja raportoidaan --. Et kylhän se varmaan on myös aika raskasta. Ja just siinä, että kun on niin pienet piirit siellä, että oot siellä neljän seinän sisällä oikeesti 24/7.”

Vanhemmat yleensä kokevat vanhemmuuden voimavarana osastojaksolla ja sillä saattaa olla positiivinen vaikutus vanhemman jaksamiseen.

”No, mun mielestä siis se vanhemmuus voi olla jopa se voimavara tai se sellanen mikä pitää yllä sitä äidin niinku toivoa ja et se on tavallaan niin iso juttu et hän saa olla sen lapsensa kanssa. Että voi olla et se on niinku se motivaatio, jos aattelee sitä tulevaisuutta.”

7 POHDINTAA JA KEHITTÄMISKOHTEITA

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksessa selvitimme, mitkä asiat tukevat lapsen kasvua ja kehitystä tutkintavankeuden perheosastolla. Tuloksista voidaan päätellä, että monilla asioilla on vaikutusta lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen. Työntekijät ovat vastauksissaan samoilla linjoilla, ja heillä on selkeästi yhteinen näkemys siitä, miten lapsen etu turvataan parhaiten. Tuloksia tarkastellessa huomaa, että lapsen etu on perheosastolla ensisijainen asia, mitä työntekijät miettivät, ja toimivat sen mukaan. Tulimme opinnäytetyössämme tulokseen, että lapsen kasvu ja kehitys on turvattua tutkintavankeuden perheosastolla.

Lapsen motoriseen kehitykseen vaikuttavat ympäristön virikkeet, yksilön persoonallisuus ja oma motivaatio motoristen taitojen harjoitteluun (Kronqvist ym. 2007, 78-79). Haastatteluissa mainittiin ympäristön viihtyisyys ja virikkeellisyys yhtenä tärkeänä asiana lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Kun tarkastellaan kognitiivista kehitystä, tarkastellaan ihmisen kykyä oppia uusia taitoja ja tietoja sekä sitä, miten hän oppii hyödyntämään niitä elämässään (Kronqvist ym. 2007, 86). Vankilan perheosasto ei välttämättä tarjoa parasta mahdollista ympäristöä, ja sen takia työntekijät pitivät tärkeänä sitä, että lapsi pääsee käymään vankilan ulkopuolella ja näkee ulkopuolista elämääkin.

Perheosaston perustehtävänä on tukea ja turvata lapsen tarpeita vastaava kasvu ja kehitys sekä tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Tämä tapahtuu suunnitelmallisen ja tavoitteellisen perhetyön keinoin ja perheosastoilla on vangeille suunnattuja erilaisia vanhemmuutta tukevia koulutuksia. (Vankilan perheosasto 2017.) Yksi haastateltavista nostaa kuitenkin esiin, että toivoisi lastensuojelulta selkeämpiä tavoitteita osastojaksolle. Vanhemmuutta tukevista koulutuksista ei maininnut kukaan haastateltavista.

Vankilan perheosastolle sijoitettaessa lapsen tulee olla alle kaksivuotias, ja lapsi voi olla vankilassa aina kolmeen ikävuoteen saakka (THL 2016c). Nämä ikärajat ovat osoittautuneet sopiviksi ja lapsen edun mukaisiksi. Työntekijät tiedostavat, että mitä isommasta lapsesta on kyse, sitä enemmän arjen suunnittelua ja virikkeitä se vaatii. Tuloksista voi päätellä, että työntekijät tiedostavat oman roolinsa perheosastolla hyvin. Heidän tehtävänsä ei ole kasvattaa lasta, vaan tukea ja ohjata vanhempaa lapsen kasvatuksessa. He tukevat myös vanhempaa, sillä vanhemman hyvinvointi vaikuttaa selkeästi lapsen hyvinvointiin. Vanhemman tukeminen ja ohjaaminen tukee myös lasta. Vanhemmuutta pyritään tukemaan niin, että lapsella olisi turvallinen kasvuympäristö myös osastojakson jälkeen.

Joissain tapauksissa lapsen etu ei toteudu perheosastolla, jolloin sijoitus voidaan purkaa ja lapsi huostaanottaa (Mansikka 2010). Lastensuojelun sosiaalityöntekijät tekevät aina päätökset, mutta perheosaston työntekijöillä on tärkeä rooli lapsen edun valvomisessa. He ovat aktiivisesti yhteydessä lastensuojeluun, jos he eivät näe lapsen edun enää toteutuvan. Perheosaston työntekijät elävät lapsen ja vanhemman mukana heidän arkeaan, jolloin he arvioivat jatkuvasti lapsen edun toteutumista. Lapsen sijoittamispäätöstä tehdessä työntekijät painottavat sosiaalityöntekijälle sitä, millaiseen paikkaan he ovat sijoittamassa lasta. Jo tässä vaiheessa pohditaan lapsen edun toteutumista tarkkaan.

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Olemme pyrkineet käyttämään opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä alle kymmenen vuotta vanhoja lähteitä. Vankilan perhetyöstä löytyvä tutkittu tieto on uutta, sillä ensimmäinen perheosasto on perustettu vuonna 2010, ja siitä tehdyt tutkimukset ovat siis vuotta 2010 tuoreempia. Opinnäytetyöprosessin työvaiheiden teoreettisessa kuvaamisessa on käytetty muutamaa yli kymmenen vuotta vanhaa lähdettä. Metsämuuronen (2006, 27) toteaa, ettei vanha lähde merkitse sitä, että tieto olisi vanhentunutta. Sen sijaan tutkijan täytyy pystyä arvioimaan vanhaa tietoa nykytiedon valossa.

Kaikki haastateltavat ovat työskennelleet tai työskentelevät Hämeenlinnan tutkintavankeuden perheosastolla, joten he olivat parhaita asiantuntijoita tähän tutkimukseen. Haastatteluista saatu tieto on käsitelty luottamuksellisesti ja haastateltavien yksityisyyttä kunnioittaen. Haastateltavia ei voi tunnistaa tekstistä. Haastattelumateriaalia on säilytetty koko prosessin ajan asianmukaisesti. Opinnäytetyöprosessi toimeksiantajan kanssa on ollut avointa alusta asti. Hankimme tutkimusluvan (Liite 2) sekä lähetimme toimeksiantosopimuksen asianmukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012-2014). Kysyimme kaikilta haastateltavilta erikseen suullisesti lupaa nauhoittaa haastattelu. Yksityisyys, seuraukset, luottamuksellisuus ja informointiin perustuva suostumus mainitaan tärkeimpinä eettisinä periaatteina ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa (Hirsjärvi ym. 2000, 19).

Tutkimuksessa on noudatettu rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuuta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja niiden tulosten arvioinnissa. Olemme viitanneet muiden tutkijoiden julkaisuihin asianmukaisesti ja heidän saavutuksiaan kunnioittavasti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012-2014.)

7.3 Pohdinta

Meitä molempia kiinnostaa lastensuojelu työkenttänä, ja opinnäytetyöprosessin aikana meille avautui uudenlainen lastensuojelun maailma. Opinnäytetyömme alussa meillä oli ennakkokäsityksiä siitä, ettei lapsen sijoittaminen vankilan perheosastolle välttämättä ole lapsen edun mukaista. Tutkimustuloksia pohtiessa mielipiteemme kuitenkin muuttui, sillä ymmärsimme, miten tärkeää lapsen on saada olla vanhempansa kanssa ympäristöstä huolimatta. Lapselle kiintymyssuhteen luominen on tärkeä sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen pohja, eikä turvallisen kiintymyssuhteen rakentumista kannata katkaista lapsen erottamisella vanhemmastaan.

Aihe avarsi hyvin näkökulmaamme sosiaalialan laajasta kentästä.

Perheosaston työntekijät tekevät arvokasta työtä lapsen ja vanhemman

parhaaksi. Työ vaatii työntekijöiltä vahvaa asiakastyön osaamista sekä eettistä osaamista, jotka ovat perusta sosiaalialan työlle (Viinamäki 2010, 15). Työ on eettisesti haastavaa, sillä vanhempi on epäiltynä rikoksesta, mutta samaan aikaan työntekijä tukee vanhempaa. Työssä joutuu siis varmasti kohtaamaan arvostiriitoja.

Onnistunut lapsen sijoittaminen vankilaan ei ole itsestään selvää. Suomessa lastensuojeluun voi mielestämme luottaa, ja lapsen edun toteutumista harkitaan tarkkaan koko sijoitusprosessin ajan. Mahdollisuus vankilaan sijoittamisesta kertoo sen, että lapsen parasta ajatellaan joka tilanteessa. Yleensä lapsen parhaaksi on olla oman vanhempansa kanssa, joten tämä pyritään turvaamaan myös poikkeusolosuhteissa. Suomessa on hyvin koulutettuja ammattilaisia, jotka mahdollistavat tämän kaiken.

Tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä heräsi muutamia kehittämisehdotuksia Hämeenlinnan tutkintavankeuden perheosastolle. Tutkintavankeuden tiloja muuttamalla voisi paikasta saada vielä viihtyisämmän ja virikkeellisemmän lapselle. Samalla voisi olla mahdollista sijoittaa myös isä lapsen kanssa osastolle, kun tällä hetkellä se ei ole käytännössä mahdollista. Isomman lapsen kohdalla tukiperhemahdollisuus voisi olla sijoittamispäätöstä tehdessä ehtona, sillä lapsi ei muuten näe normaalia elämää osastojakson aikana välttämättä kovinkaan paljon. Yksi haastateltavista nosti esiin, että toivoisi lastensuojelulta tarkempia tavoitteita osastojaksolle, joiden pohjalta lapsen kasvua ja kehitystä voisi tavoitteellisesti lähteä tukemaan.

Lapsen kasvua ja kehitystä sekä lapsen edun toteutumista vankilassa voisi tutkia vielä lisää esimerkiksi meidän opinnäytetyötä hyödyntämällä. Pidämme mielenkiintoisena näkökulmana lastensuojelun roolia osastojakson jälkeen. Tutkimuksen voisi tehdä myös tutkintavankivanhempien tai lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Isomman tutkimuksen voisi tehdä vertailemalla eri maiden käytäntöjä siitä, miten lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan vankilassa.

LÄHTEET

Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Unigrafia Oy, 17-46.

Children in prisoners europe. 2014. Children inside prison. [viitattu 24.4.2017]. Saatavissa: <http://childrenofprisoners.eu/children-inside-prison-2/>

Enroos, R. 2008. Vankila lapsuudessa –lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008. [viitattu 18.1.2017]. Saatavissa: http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6BztFTf5K/1_2008_Vankila_lapsuudessa_lapset_vankilassa.pdf

Enroos, R. 2015. Vankila, vanhemmuus ja lapsi – näkökulmia perheikäntöihin. [viitattu 17.1.2017]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9965-4>

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-44.

Hakalehto-Wainio, S. 2013. Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa S. Hakalehto-Wainio & L. Nieminen (toim.) Lapsioikeus murroksessa. Viro: Meedia Zone OÜ, 17-52.

Hartoneva, A., Mohell, U., Pajuoja, J. & Vartia, M. 2015. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Heinonen, H. 2011. Vangin lapsen asema ja oikeudet lastensuojelussa. Portti vapauteen. Kriminaalihuollon tukisäätiö. [viitattu 18.1.2017]. Saatavissa:

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2497/vangin_lapsen_ase_materiaali/laadullisen_analyysi_ja_tulkinta

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Kajaanin Ammattikorkeakoulu. 2014. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. [viitattu 16.2.2017]. Saatavissa:

<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta>

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.

Kanta-Hämeen perhetyö ry. 2017. Yhdistys. Ensi – ja turvakotien liitto.

[viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: https://ensijaturvakotienliitto.fi/directo.fi/jasenyhdistykset/kanta-hameen_perhetyon_kehittami/yhdistys/

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. EU: WSOY.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70-86.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Juva: PS-kustannus.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2017. Lapsi- ja perhetyö vankilassa. Portti vapauteen. [viitattu 16.2.2017]. Saatavissa:

http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/paiva_kerrallaan/laheinen/1._yhteydenpito_vangittuun/1.1._lapsi-ja_perhetyo_vankilassa

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen M-L. 2010. Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. Porvoo: WSOY.

KvaliMOTV. 2017. Sisällönanalyysi. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. [viitattu 29.3.2017]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lattu, E. 2011. Naisvangit Suomessa. Portti vapauteen. Kriminaalihuollon tukisäätiö. [viitattu 24.4.2017]. Saatavissa: http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2468/naisvangit_suomessa

Library of congress. 2015. Laws on Children Residing with Parents in Prison. Finland. [viitattu 24.4.2017]. Saatavissa: <https://www.loc.gov/law/help/children-residing-with-parents-in-prison/foreign.php#finland>

Mansikka, H. 2010. Uusi lastensuojelulaki tekee vankilalapset näkyviksi. Yle Uutiset. [viitattu 17.2.2017]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-5514113>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Myhrberg, P. 2007. Vangin asema ja valvonta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen oppikirja 1/2007. Juvenes Print.

Mäkelä, E. 2014. Vankien vanhemmuuden tukeminen ja vankien lasten huomioiminen vankilasosiaalityössä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 17.1.2017]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95257/GRADU-1399274756.pdf?sequence=1>

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pakkokeinolaki 806/2011.

Raittila, R. 2009. Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 227-248.

Rikosseuraamuslaitos. 2013a. Vankilat. [viitattu 17.1.2017]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayeystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2013b. Lapsi- ja perhetyön linjaukset.

Rikosseuraamuslaitos. 2014. Tuomion täytäntöönpano. Seuraamukset. [viitattu 1.2.2017]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset.html>.

Rikosseuraamuslaitos. 2016a. Henkilöstö. [viitattu 2.2.2017]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/henkilosto.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2016b. Vangit. [viitattu 19.4.2017]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Arvot ja strategia. [viitattu 2.2.2017]. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Sinkkonen J. 2015. Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeasvissa olosuhteissa. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 23-39.

Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu. Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Helsinki.

THL. 2016a. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 2.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

THL. 2016b. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 2.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. 2016c. Lapsi vanhemman mukana vankilassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 11.1.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa>

THL. 2017a. Taustatietoa lapsen vankilassa asumisesta vanhemman mukana. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 11.1.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa/taustatietoa>

THL. 2017b. Lapsiperheen arkea perheosastolla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 17.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa/lapsiperheen-arkea-perheosastolla>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia print.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012-2014. Hyvä tieteellinen käytäntö. [viitattu 21.3.2017]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Tutkintavankeuslaki 768/2005.

Unicef. 2017. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. [viitattu 17.1.2017].

Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Vankilan perheosasto. 2017. Ensi- ja turvakotien liitto [viitattu 11.1.2017].

Saatavissa:

https://ensijaturvakotienliitto.fi.directo.fi/jasenyhdistykset/kanta-hameen_perhetyon_kehittami/toiminta/vankilan-perheosasto/

Vankilan perheosaston työntekijä. 2017. Haastattelu 8.3.2017.

Vierula, T. 2008. Lastensa kanssa vankilassa olevat naiset instituution läpi tulkittuina. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 7.3.2017].

Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/78868>

Viinamäki, L. (toim.) 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025.

Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista

Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion

ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010.

Wikgren, J. 2011. Vankilan perheosasto. Portti vapauteen.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. [viitattu 18.1.2017]. Saatavissa:

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2480/vankilan_perheosasto

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

1. Haastateltavan taustatiedot

- Mikä on työntekijän koulutus?
- Kuinka kauan työntekijä on ollut vankilan perheosastolla töissä?
- Millaista tukea työntekijä saa työhönsä? Järjestetäänkö työntekijöille työtä tukevia koulutuksia?

2. Millaista on lapsen arki vankilan perheosastolla?

- Miten lapsen tarpeet huomioidaan vankilan perheosastolla?
- Mitä keinoja työntekijöillä on lapsen tarpeiden huomioimiseksi?
- Millä tavoin lapset reagoivat vankilaympäristöön?
- Millaisia haasteita ympäristö asettaa lapsen kasvulle ja kehitykselle?

3. Mikä on lastensuojelun rooli lapsen sijoittamisessa vankilaan?

- Millaista yhteydenpito sosiaalityöntekijöiden kanssa on?
- Onko lapsen edun mukaista sijoittaa lapsi vanhempansa kanssa vankilan perheosastolle?
- Millaisissa tilanteissa lasta ei sijoiteta vanhemman mukana vankilaan?

4. Millaista tukea ja ohjausta vanhempi saa lapsen kasvatukseen?

- Miten vanhemmuus näyttäytyy vankilaolosuhteissa?
- Millaisissa tilanteissa vanhempi tarvitsee eniten tukea ja ohjausta?
- Miten vanhemman läheisverkosto otetaan huomioon osastojakson aikana?

Liite 2. Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

Kanta-Hämeen perhetyö ry
Vankilan perheosasto

Myönnän tutkimusluvan Niina Kankaiselle ja Elisa Kaunismäelle Lahden ammattikorkeakouluun sosionomi amk opinnäytetyöhön: Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen Hämeenlinnan vankilassa tutkintavankeudessa perheosastolla.

Opinnäytteen ohjaajana toimii Lahden ammattikorkeakoulu. Työelämän edustajana opinnäytetyön yhteyshenkilö on Jaana Mäkinen (13.2. alk) Kanta-Hämeen perhetyöstä vankilan perheosastolta.

Tutkimuskohteena ovat viisi työntekijäämme, jotka ovat työskennelleet Hämeenlinnan vankilan perheosastolla tutkintavanki vanhempien ja lasten kanssa. Työntekijöiltä kultakin pyydetään itseltään sitoumus osallistua haastatteluun. Osallistuminen on vapaaehtoista. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina.

Opinnäytetyön tekijät ovat Jaanaan yhteydessä ja sopivat tutustumiskäynnin ja suunnitelmapalaverin perheosastolle. Tällöin allakoidaan haastattelut. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Opinnäyte tulee lähettää valmistuttuaan yhdistykseemme joko sähköisesti tai postitse sini.stolt@khperhetyo.fi tai Kanta-Hämeen perhetyö ry Sibeliuksenkatu 5 A 13100 Hämeenlinna.

Hämeenlinnassa 1.2.2017

Sini Stolt
Sini Stolt toiminnanjohtaja
Kanta-Hämeen perhetyö ry